

TORÓ TIBOR

Érdekérvényesítés az RMDSZ politikájában

Bevezetés

A Romániai Magyar Demokrata Szövetség politikai és társadalmi szerepe, illetve az erdélyi magyar közösséggel való kapcsolata egyaránt rendszeres kutatási témája a magyarországi és a határon túli társadalomtudósoknak. Érdekes módon az RMDSZ parlamenti szereplésének kutatása nem élvez ekkora érdeklődést, annak ellenére, hogy a parlamenti képviselő alakulása a közösségen belüli erővonalak és politikai tér változásához hasonló jelentőséggel bír.

Jelen tanulmány az RMDSZ 1989 utáni parlamenti szereplésének egy szeletét kutatja, mégpedig a legutolsó választási ciklus plenáris ülésein elhangzott felszólalások diszkurzív elemzését tűzte ki célul. Ennek következtében fontos leszögezni, hogy a bemutatott kép nem teljes. A teljes kép leírása érdekében egy sokkal nagyobb, longitudinális kutatásra lenne szükség, ahol a különböző választási ciklusokat – az egyes RMDSZ-korszakokat – komparatív módszerekkel kellene kutatni. Ugyanakkor – és ez a nehezebb feladat – fontos lenne a parlamenti bizottságok és kormányülések szó szerinti jegyzőkönyveinek kutatása is, amelyek a nyilvánosság számára jelenleg elérhetetlenek.

A kutatás arra próbál választ adni, hogy a vizsgált periódusban mi jellemzi az RMDSZ által gyakorolt diskurzust? Miért mondják az RMDSZ-es képviselők azt, amit mondanak, illetve miért pont úgy alakítják mondanivalójukat? Maga a tanulmány négy nagy részre bontható. A kontextus megteremtése érdekében szükségessé vált a román parlament működésének bemutatása, amely maga is fontos szerepet játszik a diskurzus alakításában. A második fejezet tisztázza a legfontosabb elméleti és módszertani kérdéseket. A harmadik fejezet kifejezetten csak a felszólalásokban megjelenő diszkurzív stratégiákat tárgyalja, míg a negyedik azt vizsgálja, hogy a magyarság számára stratégiai kérdések miként jelennek meg a parlamenti beszédben, és ennek milyen következményei vannak.

A román parlament működésének legfontosabb sajátosságai

A román parlament működésének megvizsgálása mind az RMDSZ parlamenti szereplésének, stratégiáinak és diskurzusának elemzésében, mind a minta kiválasztásának szempontjából fontos szerepet játszik. A létező intézményes keret kihatással lehet a politikai térben részt vevő szereplők stratégiáira és választott diskurzusára is. Az alábbi fejezetben több olyan jogi dokumentumot – az alkotmány idevágó paragrafusait, a parlament működésének szabályzatait, illetve a választási törvényt – vizsgálunk, amelyek az intézmény működését szabályozzák.

A kétkamarás rendszer és ennek következményei

A román parlamenti rendszer egyik sajátossága, hogy kétkamarás rendszere nem igazán illik bele politikatudomány által leírt kétkamarás intézmények egyikébe sem. A politológusok általában abban látják a kétkamarás rendszerek célját, hogy a „kamarák mástól és másra kapnak mandátumot”.¹ Ezzel szemben a román parlament két kamarája mind a mandátumelosztás, mind a hatáskörök szempontjából hasonló képet mutat.

1990 és 2008 között – kisebb módosításoktól eltekintve² – a parlament mindkét házát arányos választási rendszerben választották meg. A választókerületeket a megyék alkották, ahol minden párt kötött listát állított. A Szenátus és a Képviselőház tagjainak választására egy időben került sor. Mandátumelosztás szempontjából a két ház közötti legfontosabb különbség a mandátumok számában nyilvánult meg, hiszen a törvény előírásai szerint egy szenátusi mandátum 160 000 lakos után, egy képviselői mandátum pedig 70 000 lakos után járt egy megyének.³ A Szenátus és Képviselőház megválasztása közötti különbségek szempontjából nem hozott változást a 2008 márciusában elfogadott új választási törvény sem, hiszen az egyéni választókereteken alapuló rendszer nem írt elő különböző választási rendszert a Szenátusra és a Képviselőházra, továbbra is megtartotta a fentebb már említett kvótákat.⁴

A két kamara hatásköreit az Alkotmány szabályozza. Az alaptörvény szerint a törvénytervezeteket mindkét ház tárgyalja, mindkettő kezdeményezhet módosításokat, de magát a döntést az úgynevezett döntéshozó kamara hozza meg. Az

¹ Körösi András: Kormányzati rendszerek. 63. In Gyurgyák János (szerk.): *Mi a politika? Bevezetés a politika világába*. Budapest, 2004, Osiris Kiadó.

² A választási rendszer változásainak rövid leírását lásd Bakk Miklós – Szász Alpár Zoltán – Székely István Gergő: Parlamenti és elnökválasztás Romániában 2004 novemberében. *Magyar Kisebbség* (2004) No. 4., 6–7.

³ 2004/373-as számú törvény a Képviselőház és Szenátus megválasztására.

⁴ 2008/35-ös számú törvény a Képviselőház és Szenátus megválasztására és a 2004/67-es, 2001/215-ös és 2004/393-as törvények kiegészítésére.

Alkotmány pontosít, hogy milyen esetekben melyik kamara tölti be a döntéshozó funkciót. A fentiek mellett léteznek olyan esetek is, amikor a két kamara együttes ülést tart. A legfontosabb ilyen esetek, az ország szempontjából sarkalatos kérdések, mint például a költségvetés, nemzetbiztonsági jelentések elfogadása, a titkosszolgálatok vezetőjének és az ombudsmannak a kinevezése, a képviselők és szenátorok státusának módosítása.

A parlament belső működése

A parlamenti munka a Képviselőház és a Szenátus Működési Szabályzata⁵ alapján folyik, melynek érdemi része már a különböző bizottságokban megtörténik, hiszen minden törvénytervezetet a Szenátus és a Képviselőház megfelelő (fontosabb törvény esetén több) szakbizottsága véleményezi. Továbbá a bizottságok véleményezik a módosító indítványokat, elfogadva vagy elutasítva ezeket. A két kamara plénuma elé már csak a módosított és véleményezett törvénytervezetek kerülnek. Az általános vitán mindössze a törvénytervezet kezdeményezője, a bizottság elnöke vagy az általa kijelölt személy, illetve a parlamenti frakciók vezetői szólalhatnak fel. Különleges esetben – ha a Szenátus többsége megszavazza – más szenátorok is kaphatnak felszólalási jogot. A képviselőházban nincs ilyen kitétel. Ha cikkelyenkénti tárgyalásra kerül sor, a módosító indítványt benyújtó képviselők és szenátorok is felszólalhatnak. Fontos megemlíteni, hogy a parlamenti jegyzőkönyvek szó szerint csak a plenáris ülések vitáit rögzítik, a bizottságok működéséről legtöbb esetben nem születik nyilvános jegyzőkönyv, mindössze összefoglalókat olvashatunk.

A bizottsági és plenáris részvétel mellett minden képviselőnek és szenátornak jogában áll írásos vagy szóbeli kérdést intézni a kormányhoz, illetve interpellációt megfogalmazni. A fenti opciók mellett hetente egyszer lehetőség nyílik politikai nyilatkozatot is tenni. Míg a Képviselőházban a politikai nyilatkozat semmi látványos következménnyel nem jár, addig a Szenátusban a személyre szóló nyilatkozatok esetében a megszólított szenátor, parlamenti csoportosulás vagy a kormányképviselő élhet a viszontválasz lehetőségével.

A vizsgált dokumentumok arra engednek következtetni, hogy nincs nagy eltérés a Képviselőház és a Szenátus között sem a választásuk és a mandátumszerzés, sem a hatáskörök, sem a belső működés szempontjából. Feltételezhető volt, hogy a diszkurzív és az érdekérvényesítési stratégiák szempontjából az RMDSZ szereplése a két külön kamarán belül nem különbözik.

⁵ A Képviselőház Működési Szabályzata megtekinthető a következő honlapon: <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=233>, a Szenátus Működési Szabályzata pedig a következőn: <http://www.senat.ro/PaginaPrincipala.aspx?tdID=14&divID=2&b=0&adr=%2fpagini%2fsenatul%2fregulamentul+senatului+2006.htm>. (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 26.)

Egy másik a Parlament működésével kapcsolatos feltevésünk: a képviselők és szenátorok státusa megszólalásonként változik; az általános vitákban frakciójuk vagy parlamenti bizottságuk képviselőiként vagy törvénykezdeményezőként, míg a politikai nyilatkozatok esetében frakciójuk, saját maguk vagy az általuk képviselt megye nevében szólalnak meg.

Elméleti és módszertani megjegyzések

A kutatás elméleti alapja

Kutatásomban több diskurzuselemző iskola módszertanát kombináltam. Abból indultam ki, hogy a diskurzus nem kaotikusan kialakult szövegek egymás mellé helyezésén alapszik, hanem szereplői tudatosan alakítják politikai céljaik elérésére és a közvélemény befolyásolására.⁶ A diszkurzív stratégiák feltárásában figyelembe vettem mind a Michel Foucault által nevesített kizáró eljárásokat, mind pedig a nyelvészeti megközelítésből kiinduló Ruth Wodakon és Teun van Dijkon keresztül ismertté vált kritikai diskurzuselemzést.

Foucault strukturális szempontból közelíti meg a diskurzust, azt próbálja vizsgálni, melyek azok az elemek, amelyek szabályozzák, hogy kik a szereplői, illetve ezek milyen stratégiákat választanak.⁷ Mindezeket kizáró eljárásnak nevezi, melyek a következők. 1. *kívülről ható kizáró eljárások (tilalom* – nincs jogunk mindent kimondani, de sejtetni lehet az igazságot, *megosztás és elutasítás* – két vélemény szembeállítás, az egyik teljes mértékben való elutasítása és diszkreditálása, *az igaz és a hamis ellentéte* – két érv szembeállítás, az egyikkel a másik megcáfolása). 2. *belső kizáró eljárások (kommentár* – az eredeti szövegek elbeszélése, értelmezése, *szerző* – szubjektivitásával meghatározza a diskurzus identitását, *diszciplínák* – a diszciplína az a diskurzust ellenőrző rendszer, mely tartalmazza a szabályokat, a módszereket, az igaznak és hamisnak tekinthető kijelentéseket). 3. *alkalmazási körülmények (szertartás* – „meghatározza azt a minősítést, amellyel a beszélő egyéneknek rendelkezniük kell”, *diskurzustársaságok* – „meghatározzák és korlátozzák a beszélő egyének számát”, *doktrína* – a beszélők a hovatartozás meghatározásának eszközei).

Teun van Dijk és Ruth Wodak a diskurzus alapjának a társadalmi interakciót tekinti. Mindkettőjük szerint a diskurzus szabályozza a társadalmi szereplők világméretét, identitását, illetve interakcióit.⁸ Ugyanakkor a diskurzust gyártó sze-

⁶ Bourdieu, Pierre: A politikai mező. *Valóság* (1987) No. 30., 110.

⁷ Foucault, Michel: *A diskurzus rendje*. In Foucault, Michael: *A fantasztikus könyvtár*. Budapest, 1998, Pallas–Attraktor, 51–62.

⁸ Wodak, Ruth – Rudolf de Cillia – Martin Reisigl – Karin Liebhart: *The discursive construction of national identity*. Edinburgh, 1999, Edinburgh University Press, 8.

replők identitása és világképe ráteszi bélyegét diskurzusukra, reprodukálva az általuk jónak ítélt hatalmi viszonyokat.⁹ Ők a nyelvi struktúrák szempontjából közelítik meg a diskurzust, próbálva arra megválaszolni, hogy egyes szövegrészek milyen céllal jelennek meg, milyen kontextusban kerülnek elmondásra, mihez kapcsolódnak az illető kijelentések, mi azok társadalmi, politikai és történelmi kontextusa.¹⁰ A szövegkörnyezetből tehát kitűnik, hogy a beszélő milyen diszkurzív stratégiát alkalmaz, milyen argumentumokat és nyelvi fordulatokat használ ennek elérésére.¹¹

A kutatás módszertana

A fent említett diskurzuselemző módszerek segítségével megpróbáltam az RMDSZ-es képviselők parlamentben elhangzott beszédeit elemezni. Az elemzésben felhasznált szövegeket a következő minta szerint választottam ki. Mivel nincs nagy eltérés a Szenátus és a Képviselőház választása, hatáskörei és működése között, az egyik házban született hozzászólásokat elemezve érvényes következtetéseket vonhatunk le a másik ház működéséről is. A két kamara honlapjainak technikai felépítését figyelembe véve a Képviselőházra esett a választásom, hiszen a vizsgált periódus felszólalásai képviselőkre lebontva is megtalálhatók. A Képviselőház általános vitájának szövegei mellett az adatbázisba bevettem a két ház együttes ülésének anyagait is.

A másik szelekciós kritérium a képviselők státusa volt. Kutatásunk szempontjából csak azok a hozzászólások érdekesek, ahol a politikai szereplők az RMDSZ-frakció vagy legalábbis saját maguk nevében szólalnak fel, tehát a parlamenti bizottság nevében tett hozzászólások nem kerültek be az adatbázisba. Az így kiválasztott majdnem kétszáz hozzászólást először hozzászóló, majd téma szerint csoportosítottuk, megemlítve, hogy a felszólalás politikai nyilatkozat-e vagy a plenáris ülésen tett hozzászólás. A téma szerinti csoportosítás egyrészt azért vált fontossá, mert így kiemelt figyelmet szentelhettünk egyes kérdéseknek, mind például az oktatás vagy az autonómia kérdésköre. Másrészt pedig a csoportosításra azért volt szükség, mert így rávilágíthattunk arra, hogy mely stratégiák érvényesek általánosan, illetve melyek kapcsolhatók valamilyen tematikához.

⁹ van Dijk, Teun A.: Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society* (1993) Vol. 4 No. 2., 249–283.

¹⁰ I. m. Wodak et al. (1999) 31.

¹¹ Toró Tibor: *Regional Identity in Elite Discourse*. Saarbrücken, 2008, VDM-Verlag Dr. Müller, 11–14.

Az RMDSZ diszkurzív stratégiái

Az elkövetkező fejezetben bemutatásra kerülnek az RMDSZ diszkurzív stratégiái, illetve legfontosabb jellemzőik. Továbbá a megfelelő kontextusba helyezve őket megpróbálok választ adni arra, hogy pontosan miként néz ki az RMDSZ parlamenti érdekképviselése. Az első részben rámutatok a diskurzus külső befolyásoló tényezőire és szereplőinek sajátosságaira. A második részben pedig maguk a stratégiák kerülnek előtérbe. Anélkül, hogy az összes használt stratégiát bemutatnám, megpróbálok őket a megjelenési helyük szerint elemezni. Amennyiben alkalmazásuk, illetve annak motivációja témafüggő, vagy témánként változik, erre külön felhívom a figyelmet.

Szereplők, státusok és stratégiáik

A parlamenti házszabály egyik direkt következménye az, hogy a Foucault által alkalmazási körülményeknek nevezett szabályozó eljárások kerülnek előtérbe, hiszen az általános vitákban a képviselők legtöbb esetben háromféleképpen szólhatnak fel: 1. a parlamenti bizottság képviselőjeként, 2. saját frakciójuk képviselőiként és 3. törvénykezdeményezőként.

Míg az első esetben az illető bizottság hivatalos véleményét tolmácsolják, addig a második esetben világosan az RMDSZ-frakció véleményét képviselik (a frakció nevében az esetek jelentős százalékában mindössze egy ember szólhat fel). A harmadik eset elszigetelten jelentkezik, hiszen elméletileg törvénykezdeményezőként a képviselő az RMDSZ véleményétől, céljaitól és stratégiáitól függetlenül is felléphet. Mélyebben elemezve a parlamenti házszabály által teremtett helyzetet arra a következtetésre juthatunk, hogy ez a pártlogikának kedvez, hiszen rákényszeríti a parlamenti frakciókat, hogy egy szócsőből álló fegyelmezett gépezetként működjenek. Tehát a házszabály diskurzusrítkító tényezőként hat, egyben konzerválva a szervezeten és a frakción belül működő hatalmi struktúrákat is.

A fent említett folyamat a Székelyföld Autonómia Statútumának parlamenti tárgyalásában mutatkozik meg legjobban. Annak ellenére, hogy a törvénytervezet kezdeményezői RMDSZ-es képviselők és szenátorok,¹² a házszabály sajátos diskurzusrítkító hatásának következtében az RMDSZ-frakcióval szembemenő

¹²2005 júliusában Sógor Csaba (akkor RMDSZ-es szenátor, jelenlegi európai parlamenti képviselő) és Becsek Garda Dezső RMDSZ-es képviselő másodszer nyújtották be a Székelyföld Autonómia Statútumára vonatkozó törvénytervezetet. A tervezet az Adminisztrációs Bizottsághoz került, amely elutasította, majd ennek alapján a képviselőház plénuma is elutasította (a törvénytervezet parlamenti útvonulát lásd: http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck.proiect?cam=2&idp=6470) (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

tagok szót sem kaptak a törvénytervezet általános vitáján.¹³ Ezzel szemben a szót kapó RMDSZ-es képviselők pontosan leszögezik szerepüket és státusukat.

Ezt a törvénytervezetet nem az RMDSZ kezdeményezte és a beadott formában nem is tudjuk támogatni, mert sok hibája van.¹⁴

Tehát a beszélő nemcsak elmondja frakciója véleményét, hanem többes szám első személyt használva leszögezi, hogy nem saját maga nevében beszél, hanem az összes RMDSZ-es képviselő nevében. Ezzel egyetemben érzékelteti, hogy szervezete a magyarságot képviselő legitim szervezet, egyúttal szimbolikusan megfosztva a törvénytervezetet kezdeményező képviselőket státusuktól és legitimitásuktól.

Az esetek nagy részében a szerep és státus leszögezése kontextusfüggetlen. A beszélő felszólalásában utal rá, hogy éppen milyen szerepkörből beszél, ezzel is alátámasztva érveit. Ez akkor lehet fontos, ha a saját – vagy az RMDSZ-frakció – véleménye nem egyezik az éppen bemutatott bizottsági véleménnyel.

* * *

A beszélő státusának egy másik alkalmazása a foglalkozáshoz kötött. A képviselők sok esetben megjegyzik végzettségüket vagy foglalkozásukat.

Az elején le szeretném szögezni, hogy mielőtt képviselő lettem volna, 30 évet töltöttem Arad megyei iskolákban tanárként, de igazgatóként is. Elmondhatom, hogy volt alkalmam megismerni belülről azokat a problémákat, amelyekkel a rendszer küszködik.¹⁵

* * *

Szociológusként megpróbálom felhívni a figyelmet egy hasonló helyzetre és arra szeretném figyelmeztetni önöket, hogy egy régió létezése nem megkérdőjelezhető.¹⁶

Az ehhez hasonló hozzászólásoknak több funkciójuk van. Egyrészt, a foglalkozás pontosítása a felhozott argumentumok hitelességét kívánja igazolni. Másrészt pedig a képviselők által alkalmazott diskurzusrítkító stratégiának számít, hiszen le próbálják szögezni, melyek azok a diskurzustársaságok, amelyek hozzászólhatnak az illető témához. Tovább vizsgálva a kérdést észrevehetjük, hogy ez a képviselők által egyezményesen elfogadott stratégia.

¹³ A törvénytervezet általános parlamenti vitájának jegyzőkönyve a következő honlapon tekinthető meg: <http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.stenograma?ids=5956&idm=5&idl=1> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.)

¹⁴ Részlet Márton Árpád felszólalásából – a tanulmányban közölt fordítások mind a szerző saját fordításai – <http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.stenograma?ids=5956&idm=5&idl=1> (Utolsó letöltés időpontja: 2009. január 27.) Annak ellenére, hogy itt Márton Árpád hozzászólását idéztük, hasonló kijelentéseket olvashatunk a témában szóló más RMDSZ-es képviselőktől is.

¹⁵ Részlet Király András 2006. november 14-i politikai nyilatkozatából.

¹⁶ Részlet Antal Árpád 2007. november 6-i politikai nyilatkozatából.

Ne csodálkozzanak, nem orvosként beszélek, nem vagyok orvos. Politikusként szólalok fel. (...) Ez az indítvány először is politikai nyilatkozat. (...) Másodszor egy vizsgálóbizottság létrehozására tett kérvény újrafogalmazása.¹⁷

Mielőtt rátérne magára a mondanivalóra, a fentebb idézett képviselő kénytelen olyan módon formálni a diszkurzív teret, hogy feljogosítsa saját magát a témához való hozzászóláshoz. Más szóval úgy formálja át saját maga számára a témát, hogy foglalkozásával hitelesíthesse mondanivalóját. A foucault-i terminológiánál maradva nemcsak újraszabja a létező diskurzustársaságokat, de kommentárként újraértelmezi magát a témát is.

A szakszerűség stratégiája

A fentebb említett foglalkozáscentrikus pozicionálás fontos szerepet kap a szakmai érveket használó szakszerűségi stratégiában. Más szóval, az RMDSZ-képviselők technokrata érvekkel közelítik meg a vitatott problémát. Az ilyen típusú érvek használata nem feltétlenül jelent újdonságot, de figyelembe véve használatának kontextusát, fontos következtetéseket vonhatunk le az RMDSZ érdekképviseleti stratégiáival kapcsolatban.

A szakpolitikai nyelvezet és a hozzárendelt szakszerűségi stratégia leginkább két esetben jelentkezik: egyrészt akkor, amikor olyan kérdés kerül napirendre, amelyik a magyarság vagy az RMDSZ szempontjából fontos stratégiai kérdésnek számít, másrészt pedig akkor, amikor a felszólaló és ezen belül az RMDSZ képes olyan artikulált véleményt képviselni, amelyik közvetíthet a szemben álló felek között, áttérve a vitát a személyes vagy szimbolikus síkokról egy racionális diskurzus felé.

1. *A magyarság szempontjából fontos kérdésekben használt szakszerűségi stratégia.* A viták témáját figyelembe véve, legtöbb esetben a tanügyi kérdések esetében jelentkezik. Nézzük meg például, miként érvel egy képviselő a tanügyi törvény olyan nemű módosítása ellen, ami megengedné, hogy kérésre bizonyos tantárgyakat egyszerre több nyelven is lehessen tanítani ugyanabban az osztályban.

Mondjuk van egy ukrán oktatási nyelvű iskola. Például az a döntés születik, hogy az illető intézmény V. osztályában egyes tantárgyakat (...) anyanyelvükön és román nyelven is oktassák. A kérdésem a következő: mikor használják majd a román és mikor a kisebbség nyelvét? Milyen százalékban?

(...) Mondják meg kérem, hogy módszertani szempontból hogyan lehet megoldani egy ilyen típusú tanítást? Azt mondom, hogy egy ilyen típusú törvény bevezetése csak egy eredményre vezethet. Sem az anyanyelvet, sem az állam

¹⁷Részlet Márton Árpád 2005. december 15-i „Himlőben halnak a romániai gyerekek a felelőtlen Kormány jóvoltából” javaslat megvitatásában tett felszólalásából.

nyelvét nem tanulják meg olyan szinten, ahogy a törvény kezdeményezője szeretné (...) és ott, ahol ezt a kétnyelvű oktatást bevezetik, az anyagból sem fognak semmit elsajátítani a gyerekek.¹⁸

Míg a hozzászólás második felében tisztán szakmai szempontból közelítve meg a problémát, a kivitelezés problematikus voltát és a tanügyi módszertan kérdését maga előtt tartva érvel a törvénytervezet abszurditása ellen. Emellett azonban észrevehető az is, ahogy megpróbálja a „mi” és „ők” közötti ellentétet román–magyar síkról egy sokkal árnyaltabb többség–kisebbség síkra helyezni. Más esetben azonban, amennyire a téma engedi, sokkal általánosabb, „etnicitásmentes” határvonalakkal is próbálkoznak (például város–falú, külföldön tanuló–belföldön tanuló, szegények–gazdagok stb.). Jó példa az ilyen típusú határvonal-építésre az egyik képviselő diplomahonosításkor kötelező nyelvvizsga elleni érvelése:

Ha mi elfogadjuk ezt az ötletet, akkor a *román fiataljainkat* igazán furcsa helyzetbe hozzuk, hiszen nagyon sok egyetemista külföldön nem magyar nyelven diplomázik. Hazatérve pedig mi azt feltételezzük, hogy nem ismeri, vagy a négy év külföldi tartózkodás alatt elfelejtették anyanyelvüket, a román nyelvet?¹⁹

A beszélő mind a mondanivaló, mind a többes szám első személy használatával arra törekszik, hogy a témát egy román–magyar síkról egy sokkal általánosabb, a társadalom egésze számára érdekes síkra terelje.

2. *Közvetítői szerep kialakítása érdekében használt szakszerűségi stratégia.* Az ilyen típusú szakszerűségi stratégia általában olyan kérdésekben jelentkezik, amelyek szinte kivétel nélkül az hatalom–ellenzék vagy kormány/elnök–parlament szembenállást feltételez, illetve magas szimbolikus vagy ideológiai értéket képvisel valamelyik román parlamenti párt számára. A stratégia alkalmazásának célja az RMDSZ vitán kívül emelése, az állami, állampolgári érdek képviselőjeként való megjelenítése. Jól látható ez a stratégia a vagyonynyilatkozatok úrlapjainak módosításáról szóló kormányrendelet, illetve a tudományos kutatást, technológiai fejlesztést és innovációt szabályozó törvény megváltoztatásának vitájában.

Nekünk volt egypár jól megalapozott megjegyzésünk, és amikor kitöltésre kerültek ezek az úrlapok, igazunk is lett. El kell múljon azonban ez az idő, a politikai nyilatkozatok ideje, és egy nyugodtabb pillanatban neki kell álljunk ennek a törvénynek, és egy elfogadható formába hozzuk, hogy mindenki könnyen ki tudja tölteni [a kérdőívet].²⁰

* * *

¹⁸Részlet Asztalos Ferenc 2006. október 30-i felszólalásából.

¹⁹Részlet Asztalos Ferenc 2007. február 12-i felszólalásából (a szerző kiemelése).

²⁰Részlet Márton Árpád 2005. május 10-i felszólalásából.

Tehát a szakmai viták szakmai viták, a személyes utalásokat pedig a Parlamenten kívül vagy teljesen el kell hagyni.²¹

Amint a fenti példák is mutatják, az RMDSZ hozzászólója az, aki megpróbál egy pragmatikus, racionális diskurzust kovácsolni, azt a látszatot keltve, hogy az RMDSZ az egyetlen párt, amelyik a „józan ész szavával él”, az állampolgárok érdekeit képviselve nem vesződik belpolitikai csatározásokkal.

* * *

Míndkét esetben elmondhatjuk, hogy a szakszerűségi stratégia alkalmazásának központi kérdése a politikai integráció problémája. Míg az első esetben a román pártok által is erősített etnikai törésvonal eltörlése, illetve az etnikai polarizálódás kiküszöbölése, árnyalása, addig a második esetben a szakmai hangnem célja a tényleges politikai integráció építése. Fontos megemlíteni, a kéttípusú stratégia az esetek jelentős részében csak analitikus szinten különíthető el, hiszen együttesen vannak jelen. Más szóval az „etnicitásmentesítő” szakmaiság, szakszerűség egyúttal pragmatikus és racionális diskurzusként is hat, ezzel ellensúlyozva a magyar kérdések érzelmi telítettségét.

A következetesség stratégiája

Az RMDSZ által egyik legtöbbit használt nyelvi stratégia a következetesség stratégiája. Bizonyos szempontból hasonlítható a fentebb tárgyalt szakszerűségi stratégiához, hiszen a motivációs szinten hasonló elvek alapján működik. Az esetek jelentős százalékában alkalmazásának célja a parlamenti szövetségesek keresése, és a feljük küldött üzenet hangsúlyozása. Ugyanakkor, használata megfigyelhető az elvi – párt- és szakpolitikai kérdésektől független – kérdések tárgyalásában is.

Ha a következetesség alkalmazása nem is köthető feltétlenül egy bizonyos tematikájú diskurzushoz, de összeegyeztethető a szavazási szándékának kinyilvánításával, hiszen a következetesség megjelenése sok esetben egybeesik az RMDSZ-frakció törvénytámogatási vagy -ellenzési ígérétevel.

(...) ha Vosgianian és Adomnitei miniszterek nem fogadták volna el Anghel Stanciu képviselő úr négy módosítását, újabb érveket kellett volna felhozniak (...) de így egy feladat maradt.

Bejelentem, hogy az RMDSZ parlamenti csoportjának képviselői következetesek maradnak, úgy ahogy eddig harcoltak ezért a négy módosításért, továbbra is támogatják ezeket a módosításokat.²²

²¹ Részlet Lakatos Péter 2006. október 10-i felszólalásából.

²² Részlet Asztalos Ferenc a 2008-as költségvetés vitájához való hozzászólásából (2007. december 19.).

A fenti hozzászólás amellett, hogy biztosítja az RMDSZ-frakció támogatását, üzenetként is hat azok felé, akik e módosításokat elérték. Ez sok esetben kölcsönös szövetséget és támogatást tükröz, ami néha nyíltan is kifejezésre jut. Ilyen például az oktatási személyzet jogállásának módosításáról szóló törvénytervezet vitája, amikor is a hozzászóló nyíltan kijelenti elvárását a parlamenti szövetségekkel szemben.

Természetesen, amint azt tettük a bizottságban is, a kezdeményezést a plenáris ülésen is megszavazzuk. (...)

De maga a tény, hogy elfogadtuk ezt a kezdeményezést (...) egy gesztus részünkéről azok felé, akik ezt a javaslatot tették. Egy baráti gesztus, azzal a reménnyel, hogy a jövőben hasonló elbánásban részesülünk mi is.²³

A következetességi stratégia tehát része az alkukötési folyamatnak, ugyanakkor garanciát nyújt arra, hogy az RMDSZ hasznos szövetséges lehet. A költségvetési vitához hasonló megfogalmazás arra enged következtetni, hogy az RMDSZ támogatja azokat a kezdeményezéseket, amelyek az állampolgárok érdekeit szolgálják. Itt a másodikként tárgyalt szakszerűségi és a következetességi stratégia már majdhogyanem összeér.

Következetesek maradunk és megszavazzuk a plénum előtt is a törvénytervezetet. A magyarázat egyszerű: azokat a tanügyi kádereket segíti, akik komoly intellektuális munkát végeznek.²⁴

Az ehhez hasonló esetekben a következetesség nem más, mint a kormány támogatásának alátámasztása, ezzel behelyezkedve a pártpolitika és a hatalom–ellenzék logika diktálta diskurzusba. Az RMDSZ a nem etnikai kérdésekben tehát megszűnik etnikai pártként működni. A következetesség ebben a formában a szakszerűségi stratégia második formájához hasonlóan, román pártokkal való alkuviszony, illetve a felénk küldött megbízhatósági üzenettel az RMDSZ politikai integrációját kívánja segíteni.

Egy másik olvasatban a következetesség stratégiája azért válik szükségessé, mert a választási ciklus elején felerősödtek azok a vélemények, mind a román pártok, mind a román média diskurzusában, hogy az RMDSZ elvtelen és egyetlen célja a kormányzati szereplés megtartása. Ennek érdekében pedig képes bárkivel koalícióra lépni. A következetesség ebben a megvilágításban az ehhez hasonló vélemények felülírását is jelentheti.

²³Részlet Asztalos Ferenc a 2008. február 19-i hozzászólásából.

²⁴Részlet Asztalos Ferenc a 2007. október 2-i hozzászólásából.

A hasznos hozzájárulás motívuma

A fenti stratégiák esetében az RMDSZ több esetben megszűnik etnikai pártként működni, deklarált érdekei és motivációi szintjén pedig nagyarányú politikai integrációt mutat. Ehhez hasonlóan a hasznos hozzájárulás motívuma ezt a képet látszik erősíteni. Az RMDSZ-képviselők fellépnek a „nép” és az „ország” érdekében, kihangsúlyozva saját hozzájárulásukat vagy kompromisszumkésztségüket.

1. *A „nép” és az „ország” érdekeinek védői.* Mint már említettük, az RMDSZ képviselői felszólalnak és véleményt formálnak egy sor olyan kérdésben is, amely etnikai szempontból nem jelent prioritást a magyar közösség számára. Ezekben az esetekben az RMDSZ diszkurzív szinten megszűnik a magyarság képviselője lenni, az etnikai határvonalakat eltörölve a lakosság – vagy az éppen érintett társadalmi szegmens – egésze nevében próbál beszélni. Jó példa erre a stratégiára a szerzői jogok szabályozásáról szóló törvénytervezet vitájában képviselt vélemény, amikor a felszólaló a helyi hanglemezkidők érdekében beszél.

(...) nem akartuk a törvényt hátráltatni. (...) De a törvényben érdekelték azt mondták, hogy a Romániában kiadott CD-k nagy része hasonló események [közérdekű események, városnapok, vásárok] alkalmával fogy el és [ezzel a rendelkezéssel] az eladásai akár 50%-al is csökkenhetnek.

Tehát a törvénnyel pont a romániai lemezkiadást támadjuk a legjobban, a román művészek munkáját nehezítve meg.²⁵

Más esetekben a hozzászóló teljes mértékben a politikai nemzetbe való integráltság szempontjából közelíti meg a problémát, többes szám első személyt használva mondanivalójában. Ezt tükrözi például a mezőgazdasági termelők támogatásáról szóló kormányrendelet vitájában tett megjegyzés is.

Kéne valamit tenni ezen a területen is (...) nem lehet, hogy *olyanok legyünk*, mint egy dél-amerikai állam, hogy a falusi lakosság nagy része föld nélkül maradjon.²⁶

Feltételezhető, hogy a fenti kérdéskörben a magyar közösség is érintett, a megfogalmazás világosan tükrözi, hogy a hozzászólót a mezőgazdaságban dolgozó egész lakosság sorsa foglalkoztatja. Az RMDSZ hasonló diszkurzív megfogalmazásai arra engednek következtetni, hogy olyan kérdésekben, amelyekben látszólag nincs meg a szimbolikus érdekérvényesítés kényszere képes a román pártokhoz hasonló logikával működni.

2. *Saját hozzájárulás és kompromisszumkésztség.* A hasznos hozzájárulás stratégiájának egy másik formája a különböző – az ország vagy a kormány szempontjából fontos – törvények és határozatok meghozásában való szerep hangsú-

²⁵ Részlet Márton Árpád 2006. szeptember 11-i hozzászólásából.

²⁶ Részlet Becsek-Garda Dezső 2006. április 13-i hozzászólásából (a szerző kiemelése).

lyozása. Ez lehet akár a kialakításukban való részvétel, vagy az elfogadásukhoz szükséges kompromisszumra való hajlandóság is.

Nem volt mindig könnyű, nem mindenhol találtuk meg a legmegfelelőbb megoldást, ennek következtében ellene szavaztunk, vagy tartózkodtunk azokban az esetekben, ahol úgy éreztük, hogy van jobb megoldás. Ennek ellenére megszavaztuk ezt a változatot, hogy tegyünk egy újabb lépést az igazságügy megreformálása érdekében.²⁷

* * *

A törvény egyetlen fejezetét sem töröltük. (...) Mi több az eredeti javaslatnál különbözően pont a Romániai Magyar Demokrata Szövetség javaslatára került be egy új fejezet a büntetésekről. (...)²⁸

A fenti hozzászólások nagyon is jellemzőek az RMDSZ hasznos hozzájárulás stratégiájára. A megfogalmazások felelősséget és szakmaiságot is sugallnak, kiemelve az RMDSZ-nek a román jogalkotásba hozott hozzájárulását.

* * *

Annak ellenére, hogy a hasznos hozzájárulás stratégiájának üzenete az, hogy az RMDSZ megszűnt etnikai pártként működni, és a román politikai tér és társadalom érdekeit figyelembe véve képes cselekedni, célja ezen túlmutat. Tükrözi az RMDSZ-es politikusok visszatérő igényét és fáradozását, hogy eltöröljék az etnikai törésvonalakat, és reális partnerkapcsolatokat alakítsanak ki a román pártokkal, mintegy bizonyítva lojalitásukat. Ez sok esetben azt is feltételezi, hogy nem fektetnek elég hangsúlyt a magyar közösség érdekeinek artikulációjára, mert mindig azt a kapcsolási felületet keresik meg, ahol a kérdéses témában a román társadalom megfelelő szakmai szegmenseinek, osztályainak képviselőjeként tudnak hatni.

Ellenségképek és kontextusaik

Az RMDSZ ellenségképeinek elemzésében két tényezőt kell figyelembe venni. Egyrészt azt, hogy a beszélő milyen szereppel vagy politikai identitással látja el a szervezetet, amelynek nevében beszél, másrészt pedig, hogy milyen kontextusban és milyen céllal kerül a polarizáció megemléstésre. Az első tényező szempontjából két kategóriát különböztethetünk meg: az etnikai polarizáció hatására, illetve a kormányzati és parlamenti szerepvállalás hatására kialakult ellenségképeket.

²⁷Részlet Márton Árpád 2005. július 13-i hozzászólásából.

²⁸Részlet Márton Árpád 2006. október 31-i hozzászólásából.

1. *Az eredendő ellenségképek.* Annak ellenére, hogy az RMDSZ felszólalói kerülnek azokat a helyzeteket, amikor a konfliktusokat magyar–román szembeállításra lehet lebontani, felmerülnek olyan esetek, amikor ezek elkerülhetetlenek. Ezek eredendő ellentétekként vannak feltüntetve, amelyek a kisebbségi érdekvédelmi szervezetek és a többségi szélsőséges nacionalista szervezetek közötti ellentétből fakadnak.

Az a tény, hogy a Nagy Románia Párt képviselői úgy vélekednek, hogy szükségtelen egy olyan cikkely, amely a kisebbségekről beszél, nem lep meg senkit, de ez a paragrafus másról is szól.²⁹

A hozzászóló ebben az esetben olyan „igazságnak” tartja a két szervezet közötti ellentétet, amely a köztudatba tartozik, tehát a politikai térben jelen levő összes szereplő tisztában van vele, és elfogadja ezt.

Az ellentét hangsúlyozása két szempontból is fontos az RMDSZ számára. Egyrészt, a szervezet szócsövei nem azon fáradoznak, hogy megdöntsék a Nagy Románia Párt (NRP) és az egyéb szélsőséges pártok véleményét, hanem az eredendő ellentétre hivatkozva hatályon kívül helyezik az ellenfél mondanivalóját. Ebből a megközelítésből tehát akár már az NRN szélsőséges pártként való megbélyegzése is ilyen típusú kizáró eljárásnak minősíthető.

A másik szempont, ahol az eredendő ellenségkép célra vezetőnek bizonyul, a hasznos hozzájárulás motívuma. Kijátszva a mindenki által elfogadott ellentétet, a motívum érvként kerül felhasználásra egy – az ország vagy a választópolgárok szempontjából – nagy fontossággal bíró kérdés támogatásában.

Mindig, amikor az RMDSZ véletlenül támogatja a NRP egyik ötletét, nyilatkozatok születnek erről az egyesülről. Nincs semmiféle egyesülés (...) Az a fontosabb, hogy mit tartalmaz a törvény, nem hogy ki javasolta.³⁰

A fenti hozzászólásnak nemcsak az az üzenete, hogy az RMDSZ képes partner lenni a fontos kérdésekben, hanem az is, hogy a szervezet kompromisszumos hajlandóságot mutat, ezzel is alátámasztva integrációs igényeit.

2. *Politikai ellenségképek.* A másik nagy ellenségkép-kategória a parlamenti és kormányzati szereppel szembeni elvárások artikulációja. Ez legjobban a Szociáldemokrata Párttal és a Demokrata Párttal való kapcsolatban mérhető le. Míg a kormányzati ciklus elején a Szociáldemokrata Párt volt az, amelyik politikai ellenfélként jelent meg, addig a Demokrata Párttal való konfliktus növekedése és koalícióból való kilépése után ezen utóbbi alakulat és a hozzá közel álló miniszterek kerültek a politikai célkeresztbe. A politikai ellenségkép stratégiájának használata esetében sem az érvek ütköztetéséről van szó, hanem minden egyes

²⁹Részlet Márton Árpád 2006. november 23-i a 2007-es költségvetés elfogadásáról szóló hozzászólásából.

³⁰Részlet Márton Árpád 2006. október 17-i hozzászólásából.

alkalommal az ellenség diszkreditálása, hitelének lerombolása a cél. Jó példa erre a nyugdíjmeléssel kapcsolatban kialakult vita.

Amikor mi sürgettük ennek a problémának a megoldását 2005-ben, maguknak, a Demokrata Pártnak (...) nem volt sürgős. (...) Most meg politikai tőkét szeretnének kovácsolni belőle? Nem sietős. Megoldhatjuk szeptember elején is, mert a Liberális Demokrata Párt törvénytervezete tartalmaz pár hibát, amit ki kell iktatni, és amúgy is csak 2009. január 1-jén lépne érvénybe. Tehát, csak nyugalom. Miért siettetik most, választási okokból?³¹

A fentihez hasonlóan az ilyen típusú hozzászólások általában leleplező hangvételűek, kimondják a témához csak közvetetten tartozó igazságokat.

* * *

A többi tárgyalt stratégiához hasonlóan az ellenségképek felhasználása is két külön stratégiát fed. Egyrészt, az RMDSZ kihasználja „köztudott” szembenállását, hogy saját politikai integrációját és partneri kapcsolatait erősítse, lojalitását bizonyítsa. Másrészt pedig, mind az etnikai hovatartozásra visszavezethető eredendő, mind a politikai ellenségképet az ellenérvek helyettesítésére használja fel.

Szimbolikus érdekképviselő

Annak ellenére, hogy dolgozatunk az RMDSZ parlamenti szerepéről szól, eddig kevés szó esett a reális érdekképviselőről. Mint ahogy az előbbi fejezetben is megjegyeztük, a parlamenti szövegek diszkurzív elemzése azt mutatja, hogy az RMDSZ parlamenti stratégiájának szerves része a magyarságot érintő kérdések „kompatibilissá tétele”, átformálása. A tanügyi kérdésekben használt stratégia jól tükrözi, hogy a szervezet célja az, hogy a magyarság szempontjából kiemelt kérdésnek számító törvénytervezetek vitái ne etnikai alapon polarizálódjanak, hanem a társadalom más törésvonalai alapján. Amennyiben ez nem sikerül, az illető probléma lekerül vagy éppen fel sem kerül a napirendre.

Hasonló logika működteti az RMDSZ autonómiával kapcsolatos diskurzusát és stratégiáját is. Míg a közösség felé, a 2004-es parlamenti választások kampányában az autonómia kérdésköre fontos szerepet kapott, addig ez a prioritási pont hiányzik a parlamenti szereplésből. A parlament plenáris ülésén csak elvéve találunk utalást a különböző autonómiaformák képviselőjére, legyen az Székelyföld területi autonómiájára, vagy az RMDSZ által kidolgozott kisebbségi törvényen belül megfogalmazott kulturális autonómia. Ez utóbbi említésének hiánya annak köszönhető, hogy a kisebbségi törvény már több éve a parlamenti

³¹ Részlet Kerekes Károly 2008. június 24-i hozzászólásából.

bizottságok asztalán hever, a plenáris ülésen mindössze eredmény nélküli kompromisszumok kapcsán kerül szóba.

A területi autonómiával teljesen más a helyzet. Az RMDSZ diszkurzív szempontból való pártosodása kapcsán említettem, hogy a szervezet – részben a parlamenti szabályzatnak tulajdoníthatóan – kézben tartja a magyarság nevében beszélés monopóliumát. Itt a Székelyföld Autonómia Statútumát hoztam fel példának. A törvénytervezet vitája azonban sokkal többet elárul erről a kérdésről. A területi autonómia parlamenti vitájában a felszólalók több esetben is a román politikai pártok diskurzusára jellemző érvekkel határolódnak el a törvénytervezettől.

(...) az RMDSZ sem támogatja ezt a törvénytervezetet. Mi az autonómiák, a regionalizmusok hívei vagyunk, nem pedig az *etnikai alapú területi autonómiáké*.³²

Az autonómia kérdéskörében a politikai ellenfelet nem a román pártok jelentik, hanem a magyarságon belül létező ellenzék. Az etnikai alapú területi autonómiával való érvelés tehát nem más, mint az ellenzék „radikálisként” való megbélyegzése,³³ diszkreditálása és a romániai politikai térből való kizárása.

Az RMDSZ „parlamenti magyarságpolitikájának” harmadik pillére a politikai nyilatkozatok terén található. Az RMDSZ-es képviselők politikai nyilatkozatai között jelentős számú olyan felszólalást találunk, ahol a képviselők helyi, regionális vagy nemzeti szinten történő etnikai diszkriminációért kemény hangvételben bírálják a kormány-tisztségviselőket, felszólalnak az autonómiáért is. A politikai nyilatkozatok olyan hozzászólások, amelyekben az RMDSZ felszólalói azok, akik kezdeményezik és erősítik az etnikai törésvonalakat. Feltehető a kérdés, mi értelme van etnikai alapú nyilatkozatokat tenni olyan kontextusban, amelynek nincs semmiféle gyakorlati jogalkotási következménye. Az ilyen típusú politikai nyilatkozatok azonban nem a parlamentnek szólnak, hanem a magyar közvéleményhez. Más szóval, ily módon a képviselők bukaresti közegből is saját közösségük mobilizálását tartják szem előtt, egyúttal saját funkciójukat is legitimizálják.

³²Részlet Tamás Sándor 2005. október 12-i hozzászólásából.

³³A román sajtó az RMDSZ-en belül – majd később a Reform Tömörülés kilépése után a magyarságon belül – két sztereotipizált politikai csoportosulást különböztet meg: a „moderáltakat” (a jelenlegi RMDSZ-vezérkar), akik a román–magyar megbékélés és párbeszéd hívei, illetve a „radikálisokat” (a Reform Tömörülés egyes alakjai, a Tökés László köré csoportosult szervezetek – EMNT, SZNT, MPP), akik etnikai alapú területi autonómiát akarnak, államot az államban stb. Az RMDSZ a status quo fenntartása érdekében átvette ezeket a terminusokat, és jelentéseikkel egyetemben használják (részletesen a témáról lásd Toró Tibor: „Stereotipizarea unei polarizări – radicalii și moderatii maghiari” [Egy polarizáció sztereotipizálása – a magyar radikálisok és moderáltak. *Observatorul Cultural* 2008 (413)].

Következtetések

Amint láthattuk, az RMDSZ parlamenti szerepének gyakorlásában megszűnik többarcú szövetségnek lenni, teljes mértékben a pártlogika alapján irányítja működését. Ez részben a parlamenti házszabálynak köszönhető, másrészt pedig az RMDSZ azon törekvésének, hogy kézben tartsa a magyarság legitim képviselőtét.

Ugyanakkor a felszólalásokban használt diszkurzív stratégiák alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy az RMDSZ-es képviselők fő célja a román politikai térbe való integráció elérése. A szakszerűség és a következetesség stratégiája, illetve a hasznos hozzájárulás motívumai mind a szervezet politikai integrációjának igényével születnek. Hasonló stratégiának tekinthető a magyar közösség által fontos kérdéseknek nevezett törvénytervezetek, problémák „etnicitásmentesítése” is. Az ehhez hasonló konfliktushelyzetekben az RMDSZ-es vezetők megpróbálnak olyan kontextust teremteni, ahol az érdekek nem egy román–magyar ellentétben, hanem a román társadalom egésze számára érdekes térben artikulálódnak (például falu–város, külföldön diplomázó egyetemisták–belföldön diplomázó egyetemisták stb.). A politikai integráció igénye tehát befolyásolja az etnikai szempontból fontos témák választását és nyelvezetét, kiszűrve, hogy melyek azok a problémák, amelyeket az RMDSZ támogat, illetve felhoz a parlamentben. Ez jól kimutatható a Székelyföld Területi Autonomiájának kérdéskörében is.

A politikai integráció igénye mellett több esetben világosan kimutatható, az RMDSZ parlamenti frakcióján belül is a román pártok működési logikája. Továbbá a kutatás kimutatta, hogy az RMDSZ képes a román pártok által elfogadott hatalom–ellenzék vagy kormány–parlament konfliktuális síkon is politizálni. Ez azt bizonyítja, hogy a szimbolikus szempontból érdektelen kérdésekben sok esetben nagyfokú politikai integrációt mutat. Más szóval egyes kérdésekben a román politikai pártok képesek politikailag integráltan kezelni az RMDSZ-t, ugyanakkor a szervezet is képes a román politikai térbe integráltan működni. Ennek ellenére a magyar közösség számára nem létfontosságú kérdések esetében is észrevehető egyes RMDSZ-es megszólalások bizonyítási igénye. Az ekképpen használt hasznos hozzájárulás motívumának célja például sok esetben pont ennek a lojalitásnak a bizonyítása.

Tanulmányunkban azt próbáltuk bemutatni, hogy a vizsgált periódusban melyek azok a stratégiák, motívumok, amelyek visszatérően megjelennek a Romániai Magyar Demokrata Szövetség parlamenti megszólalásaiban, illetve hogy ezeknek mi a céljuk a szervezet, valamint a magyar közösség egészének szempontjából. A kép árnyalása, illetve az RMDSZ céljainak, motivációi és stratégiái változásainak tetten érése érdekében, de a politikai integráció fokának megállapítása szempontjából is fontos lenne a kutatás kibővítése, az előző parlamenti ciklusok és a bizottsági felszólalások elemzésére is.